

УДК 159.942-057.8785:37.016:811
DOI: 10.24919/2312-8437.47.229353

ШЕЛЕГ Тетяна – кандидат психологічних наук, викладач кафедри іноземних мов, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, індекс 18000 (tsheleg@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8481-2628>

Бібліографічний опис статті: Шелег, Т. (2020). Психологічні особливості роботи з притчею на заняттях з іноземної мови. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*, 47, 131–145. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-8437.47.229353>.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ПРИТЧЕЮ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Проблема емоційної грамотності особистості у сучасному світі спонукає до пошуків ефективних шляхів її розв'язання. Важлива роль у розвитку емоційного інтелекту відводиться освітньому процесу, оскільки під час нього студенти навчаються долати перешкоди, які заважають їх успішній діяльності та самореалізації, розпізнавати свої почуття та інших людей. Згідно з дослідженнями, інтегрування емоційної складової в освітній процес, а саме у навчання іноземної мови, дає змогу не лише досягти навчальної мети, а й сприяє розвитку емоційної сфери студента. Зазначається, що позитивні емоції підсилюють мотивацію, запам'ятовування та впливають на психологічний стан студента. Так реалізується принцип кордомедійності: інформация, яка проходить через серце, із залученням почуттів та емоцій, ефективно засвоюється людиною.

Тож інтегрування емоцій як позитивних, так і негативних, до процесу вивчення іноземної мови вбачається доречним та виправданим для розвитку пізнавальної і емоційної сфери студентів. Інтенсифікація позитивних емоцій на заняттях сприяє зниженню тривожності, безнадії, нудьги, гніву, послаблюючи дію механізмів психологічного захисту, що є характерними для тих, хто вивчає іноземну мову.

Обґрунтовується доцільність використання притчі як методу психологічного впливу на емоційний стан студентів під час занять з іноземної мови, аналізуються психологічні особливості роботи з нею. Притча має велику цінність завдяки своєму обсягу, лексичному та граматичному матеріалу, метафоричному значенню та глибокому психологічному сенсу, що полегшує студентам аналіз власних емоцій, думок, сприяє трансформації поглядів.

Ключові слова: емоції; емоційний інтелект; притча; іноземна мова; кордомедійність.

SHELEH Tetiana – Candidate of Psychological Sciences, Lecturer, Department of Foreign Language, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, 81, Shevchenko Boulevard, Cherkasy, Ukraine, postal code 18000 (tsheleg@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8481-2628>

To cite this article: Sheleh, T. (2020). Psykholohichni osoblyvosti roboty z prycheiu na zaniattiakh z inozemnoi movy [Psychological features of working with a parable in foreign language classes]. *Problemy humanitarnykh nauk. Psykholohiia – Problems of Humanities. Psychology*, 47, 131–145. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-8437.47.229353> [in Ukrainian].

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF WORKING WITH A PARABLE IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Abstract. *The development of intellectual and emotional resource of the personality has become crucial in modern society as it benefits to their effective self-fulfillment. The capability of proper emotions managing contributes to soft skills development. Hence, the problem of emotional intelligence is of great importance for scientists and teachers. Educational sphere is entitled to provide students with opportunities to train their emotional literacy, to overcome emotional barriers that interfere with their successful performance.*

The importance of integrating emotions into the educational process, in particular learning the second language, is proved by a number of researches. It is stated that positive emotions support motivation, memorization and influence psychological state of the student making them more open to the new knowledge. According to the

cordos-mediation principle, the information that goes through the heart, i.e. through experiencing some feelings and emotions, is effectively acquired by the person.

Incorporating emotions into the second language learning activities benefits students' cognitive and emotional sphere of development. As the process of learning foreign language comes with experiencing a range of positive and negative emotions, the work with them seems of great value. Intensification of positive emotions and elimination of foreign language anxiety, hopelessness, boredom, anger, that are typical for second language students, make sense. It leads to deactivation of students' psychological defense mechanisms, increases their motivation and confidence.

Selecting and using learning support materials to achieve this target should be based on their psychological sense to transform students' views and contribute to their emotional literacy. The paper presents using the parable at the foreign language class as an effective instrument of meeting the requirements for work with students' emotions. The parable is proved to be of great value due to its volume, lexical and grammar material, metaphoric meaning and deep psychological sense that facilitates the students to analyze their own emotions, bring insights and change their viewpoints.

Key words: *emotions; emotional intelligence; parable; foreign language; cordos-mediation.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство ставить перед особистістю низку вимог, що спонукають людей до залучення інтелектуального й емоційного ресурсу для власного розвитку та розвитку суспільства загалом. У час технологічних здобутків, масштабного прориву в галузі інформатизації, розширеного доступу до величезного об'єму інформації все більшої цінності набуває уміле управління власними емоціями, здатність відчувати настрої інших людей, будувати міжособистісні взаємини, регулювати проблемні ситуації. Розвинені soft skills (м'які навички), які пов'язані з емоційним інтелектом, поки що недоступні штучному інтелекту, є суттєвою перевагою людини, необхідною для ефективної соціальної взаємодії.

Емоційний інтелект особистості, який наразі не використовується уповні, потребує психологічної роботи та розвитку, прояву в усіх сферах життя з метою забезпечення більших мож-

ливостей, особистісної ефективності та самореалізації. Надзвичайно важливою у цьому контексті видається освітня галузь.

Залучення емоційної складової до навчального процесу може як сповільнити й зруйнувати, так і підсилити його, особливо коли йдеться про вивчення іноземних мов. У цьому процесі важливо не лише розвинути мовленнєві, граматичні навички, а й підсилити емоційний інтелект, забезпечити психологічний комфорт кожного учасника педагогічної взаємодії та за можливості знівелювати попередній деструктивний досвід студентів, що часто пов'язаний з іноземною мовою. Це вимагає від викладача не лише глибоких знань дисципліни, а й педагогічної майстерності, такту, і найголовніше – ґрунтовних психологічних знань та інструментів впливу, щоб досягти поставлених цілей. Один з них – застосування навчальних матеріалів, методів, які сприяють розвитку пізнавальної та емоційної сфери особистості.

Аналіз досліджень проблеми. Проблема залучення емоцій до освітнього процесу розглядалася у педагогіці серця В. Сухомлинського. Кордоцентричність виховної системи видатного педагога увібрала в себе ідеї філософії серця вітчизняних мислителів Г. Сковороди, П. Юркевича (Отич, 2018, с. 59).

Сучасний простір освіти потребує зміщення акцентів з істини прагматичних знань на істину творчого потенціалу людини (Скотна & Афанасенко, 2019). В освітній взаємодії виокремлюють кордоцентризм як принцип, який відображає розвиток особистості на засадах духовно-моральної цілісності та ґрунтується на основних концептуальних положеннях «філософії серця».

Дослідники наголошують на особливому значенні принципу кордомедійності для розвитку особистості у системі освіти. Кордомедійність як «серцепровідність» ґрунтована на емоційності, щирості, чуйності, милосерді, що уможливорює встановлення змістової та безпомилкової продуктивної взаємодії людини зі світом та визначає роль сердечної функції як провідну в процесі пізнання і розвитку особистості. Лише та інформація, яка сприймається серцем і проходить через нього, засвоюється людиною. Реалізація принципу кордомедійності передбачає врахування специфіки емоційного та особистісного розвитку, налагодження позитивних суб'єкт-суб'єктних відносин викладач – студент на основі гуманізму, співчуття, емпатії, любові, сердечності. Кор-

домедійність ґрунтується на емоційності, ширості, чуйності, мило-серді. Вона якнайтісніше пов'язана із принципом довіри, бо провідність освітньо-інформаційного потоку передбачає відкритість психіки (Konovalchuk, 2016).

Зважаючи на важливість емоційного інтелекту та навчання серця, в Україні за підтримки МОН проходить апробацію міжнародна програма соціально-емоційного й етичного навчання (СЕЕН). Вона покликана сприяти соціально-емоційному навчанню у системі освіти, у тому числі вищій та професійній. Програма СЕЕН базується на філософії й методиці, яка протягом 20 років створювалася, проходила апробацію і вдосконалювалася міжнародною командою американських науковців Університету Еморі (Атланта, США). Опираючись на праці з емоційного інтелекту Д. Гоулмена та кращі світові освітні практики, черпаючи натхнення з закликів Далай-лами XIV до миру, порозуміння, співпереживання, творці програми представили освіту як інструмент для підсилення процвітання теперішніх і зрощення майбутніх поколінь. Спеціально ж проведені дослідження засвідчили, що використання програми в закладі освіти уможливило підвищення успішності навчання мінімум на 11 % та знижує випадки цькування мінімум на 10 %.

Результатом такої системної, ретельної та виваженої праці став комплексний підхід до наповнення СЕЕН такими важливими освітніми практиками, як виховання базових людських цінностей, системне й критичне мислення, навички зосередження уваги, запобігання й стійкості до стресу, співпереживання до себе й до інших. Саме тому програма отримала другу, наче простішу, але й глибшу назву – навчання розуму і серця (Елькін, Масалітіна, & Фюрст, 2019).

Наводячи аргументи на користь «емоційної грамотності», Д. Гоулмен зауважує, що розуміння власних емоцій, уміння ними керувати, співпереживати, є ключовою навичкою для розвитку гармонійних взаємин та прийняття зрілих соціальних рішень. Це вчення набуло неабиякого поширення: сьогодні школи у всьому світі розуміють, що освіта – це не лише формальні знання. Найкращі навчальні програми базуються на передових наукових даних і результатах досліджень про мозок і емоції (Goleman, 2009).

Останні чотири десятиліття ознаменувалися науковим інтересом до впливу емоцій на ефективність виховного та освітнього процесу (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн та ін.) і на динаміку процесу вивчення іноземної мови зокрема (А. Бандура, Ж.-М. Деваель, Е. Горвіц, М. Горвіц, Д. Коуп, П. Макінтайер, А. Павленко та ін.).

Як зазначає П. Симонов, емоції беруть безпосередню участь у процесах навчання та пам'яті. Значущі події, що викликають емоційні реакції, швидше і надовго закарбовуються у пам'яті. Емоції організовують діяльність людини стимулюючи і спрямовуючи, а також виконують функцію оцінки її результатів.

Окрім того, важливою є комунікативна функція емоцій. Завдяки їй людина, не користуючись мовою, здатна робити висновки про настрій інших, налаштовуватися на спільну діяльність і спілкування. Люди, що належать до різних культур, можуть безпомилково сприймати й оцінювати стан іншої людини, визначати її емоції (радість, гнів, печаль, страх, відраза, подив) (Симонов, 1966).

На наш погляд, це особливо важливо при спілкуванні з іноземцями, що певною мірою полегшує тривожність співрозмовників, які мають проблеми з розумінням один одного через мовний бар'єр.

Однак, незважаючи на те, що «емоції цілком можуть бути фактором, який найбільше впливає на оволодіння іноземною мовою, він залишається найменш зрозумілим для дослідників» (Scovel, 2000). Робота з емоціями та розвиток емоційного інтелекту в процесі навчання є наріжним каменем сучасних освітніх програм. Розбудова сучасної освіти, мета якої – виховання особистості, здатної реалізувати свій потенціал та максимально розкрити здібності, потребує поєднання психологічних та навчальних знань.

Метою статті є аналіз проблеми розвитку емоційної грамотності студентів та обґрунтування доцільності інтегрування емоційної складової у навчання іноземної мови шляхом використання притчі як методу психологічного впливу.

Виклад основного матеріалу. Більшість дослідників відзначають, що найчастіше студенти відчувають тривогу, коли йдеться про оволодіння мовою. Тривога при вивченні мови визначається як побоювання, неясний страх. Вона може бути як

перешкодою до успішного опанування мови, так і фактором, який може його оптимізувати (MacIntyre, 2002).

У зв'язку з цим у поле зору науковців найчастіше потрапляє тривога, пов'язана з іноземною мовою (FLA – Foreign Language Anxiety). Її ґрунтовно вивчали Е. Горвіц та М. Горвіц, які також розробили шкалу для визначення її рівня (Horwitz, Horwitz, & Cope, 1986). Було виокремлено також дев'ять емоцій студентів, пов'язаних з вивченням іноземної мови: насолода, надія, гордість, полегшення, гнів, тривога, сором, безнадійність і нудьга (MacIntyre, 2002).

Студенти відчувають гнів здебільшого через недостатньо розвинені навички аудіювання; насолоду та гордість, коли вдається ефективно застосувати навички говоріння; сором, коли не вдається зрозуміти співрозмовника чи висловити свою думку; а також надію, нудьгу та безнадію, працюючи з письмовими завданнями. Водночас тривогою пронизана робота з усіма мовними навичками (Méndez López, 2011).

Негативні емоції студента на занятті спричиняються різними ситуаціями, такими як страх насмішок, знуцання з боку однолітків, занепокоєння тим, що він може не зрозуміти викладачів, сум через обмежений словниковий запас, розчарування через нездатність вільно спілкуватися іноземною мовою. Студенти також зізналися, що сердяться на себе, коли не можуть виконати належним чином завдання, та на деякі підходи викладачів, систему оцінювання; почуваються пригнічено, порівнюючи себе з успішнішими однолітками. Позитивні емоції, про які найчастіше повідомляли студенти: щастя, спокій, хвилювання, впевненість, задоволення та розслабленість. Вони спричинені навчальною діяльністю, яка їх мотивує, ставленням вчителів, сприятливим навчальним середовищем, почуттям впевненості під час виступу перед класом та відчуттям самоефективності після виконання завдання або іспиту (Ross & Rivers, 2018).

Одними з перших емоції в контексті навчання іноземної мови з точки зору позитивної психології розглянули Ж.-М. Деваель та П. Макінтайер, встановивши, що позитивні підсилюють мотивацію, креативність, активність та соціальну взаємодію, а також розширюють перспективи учнів, сприяють не лише розвитку когнітивних ресурсів для навчання іноземної мови, а й

розвитку психологічної стійкості, крім того, вони здатні послабити вплив негативних емоцій у ситуаціях, що викликають фрустрацію. Задоволення від вивчення іноземної мови негативно корелює з тривожністю та позитивно – з успішністю. Стать, вік, рівень володіння мовою, частота її використання, ставлення до іноземної мови та до вчителя, впливають на задоволення від вивчення мови, а зв'язку цих змінних з тривожністю не встановлено (Dewaele & MacIntyre, 2014).

До висновку, що емоції впливають на внутрішню мотивацію учнів, яка визначається інтересом та цікавістю до навчання, а також зовнішню мотивацію, спрямовану на досягнення позитивних результатів, прийшли Р. Пекрун та Р. Перрі. Зокрема, позитивні емоції (надія, гордість та насолода) підсилюють мотивацію, саморегуляцію і загалом позначається на успішності навчання. І навпаки, дезактивуючі емоції, такі як нудьга та безнадія, мають згубний вплив на результати, оскільки знижують мотивацію. Науковці відзначають, що гнів, тривога та сором можуть підірвати внутрішню, але збільшити зовнішню мотивацію студента, спонукаючи його докласти додаткових зусиль, щоб уникнути невдач (Pekrun & Perry, 2014).

У контексті вивчення іноземної мови в Україні вищезрозглянуті дослідження видаються цінними й актуальними. Кожний студент закладу вищої освіти має конструктивний чи деструктивний досвід, пов'язаний з вивченням іноземної мови. Психіка студентів з високим рівнем FLA актуалізує захисні механізми, що проявляється переважно у поясненні власної нездатності опанувати мову через низку причин (раціоналізація та інтелектуалізація), пропусках занять (протест, заперечення), звинуваченні інших у своїх низьких знаннях (проекція, перенесення), протиставленні власних успіхів у інших сферах (наприклад, талановитим художникам/спортсменам іноземна мова не потрібна) (раціоналізація, компенсація).

Викладачі намагаються виправити подібні ситуації, вдаючись до використання різноманітних завдань, щоб зацікавити студентів, змінити їх ставлення до предмету. Однак пошук ефективних інструментів взаємодії зі студентами приводить до необхідності розуміння витоків проблеми, які лежать у психологічній площині.

Подібна вибірковість та фрагментарність сприймання інформації у пізнавальному процесі зумовлюється і визначається значною мірою захисними механізмами, які актуалізуються суперечливістю між раціональним та емоційним у людині. Зняття цієї суперечності сприяє відкриттю доступу до сердечного потенціалу людини, очищенню серця, а також уможлиблює встановлення повноцінної природної взаємодії людини зі світом (Kovalchuk, 2016, с. 60). Тобто, йдеться про відновлення емоційного балансу, створення сприятливого приймаючого середовища, зниження тривожності, яка активізує захисні механізми.

У наукових роботах обґрунтована необхідність позитивного ставлення викладача до студентів, перегляду викладацького досвіду з метою врахування емоційних переживань студентів, важливість розуміння емоцій викладачем, щоб допомогти студентам впоратися з почуттями, пов'язаними з вивчення мови (Méndez López, 2011).

Уміле інтегрування позитивних емоцій в освітній процес є також стимулом до опанування інформації, адже завдання з емоційною складовою задіює більше ресурсів довільної уваги (Scovel, 2000) та сприяє швидшому вивченню й ефективному запам'ятовуванню матеріалу (Pekrun & Perry, 2014).

Доцільно відзначити недостатню кількість практичних рекомендацій щодо паралельного розвитку мовних навичок та емоційного інтелекту студента у процесі вивчення іноземної мови, використання технік, методів, які б сприяли зниженню тривожності, послабленню психологічних захистів та створенню сприятливого освітнього середовища. Дослідники переважно радять обговорювати емоції протягом занять (К. Гкону), створювати ситуації, які б інтенсифікували позитивні емоції (П. Макінтайер) (MacIntyre, 2002, с. 62).

Реалізуючи принцип кордоцентризму в освіті, розвитку емоційного інтелекту студентів, а також зважаючи на комплексність досліджень з психології та методики викладання іноземної мови, вважаємо доцільним та науково виправданим використовувати психотерапевтичні практики та прийоми, їх елементи у процесі викладання іноземної мови. Оскільки йдеться про вивчення мови, логічним буде використання літературних творів з глибоким психологічним підтекстом.

Слушною є думка П. Симонова, що унікальним способом впливу на емоції та створення емоційного піднесення, який спонукає до подолання перешкод на шляху до мети, є мистецькі твори, що стали надбанням людства. Мистецтво пронизане пристрастним прагненням до гармонії відносин людини з природою та суспільством (Симонов, 1966), урівноважуючи та збалансовуючи людську сутність.

Такий твір містить елементи знайомого та принципово нового для читача, а також суперечності, що є надзвичайно цінним в емоційному плані, адже неузгодженість між очікуваним і реально отриманим вирішальним чином веде до виникнення емоції. Емоції, викликані мистецтвом, можуть служити стимулом і для безпосередньої практичної діяльності.

Багаторічна практика застосування різноманітних художніх творів на заняттях з іноземної мови уможливила виявити, що найбільше відповідає поставленій меті притча як джерело психологічних, лексичних та граматичних знань.

У перекладі з грецької слово «притча» означає «йти пліч-о-пліч», себто притча пліч-о-пліч ставить відоме з невідомим, адже дозволяє зрівняти відому істину з невідомою. Істини в притчах подаються у символах, образах та алегоріях (Гром'як, Ковалів, & Теремко, 2007, с. 560).

У великий за обсягом твір із, на перший погляд, простим сюжетом вкладено колосальний зміст, народну мудрість, що сприймається не лише розумом, а й серцем. Істина в ній ніколи «не лежить на поверхні», спонукаючи читача до роздумів, аналізу, дискусій про закони життя, поширені життєві ситуації, що приводять інколи до неочікуваних висновків, змушують подивитися на проблему під іншим кутом.

З точки зору методики навчання іноземної мови, притча є дуже цінним матеріалом. По-перше, необ'ємний текст дає змогу швидко опрацювати його. По-друге, лексичні та граматичні конструкції легко засвоюються, адже зазвичай повторюються кілька разів. По-третє, притча спонукає до висловлення власної думки, сприяє розвитку навичок монологічного та діалогічного мовлення, закріпленню лексико-граматичного матеріалу.

З точки зору психології, зміст притч можна застосовувати до широкого кола проблем. Мудрість, втілена у притчі, не може

тракуватися правильно чи неправильно, завдяки чому зменшується почуття тривоги (FLA), пов'язане з можливою помилкою. Кожен слухач тлумачить її відповідно до свого рівня світовідчуття, тому будь-яка думка має право на існування.

Обговорення притчі на початку заняття є ефективною розминкою (warm up) для одночасної активізації мовних навичок та емоцій, доцільно також використовувати її як матеріал для аудіювання, перекладу. Через притчу можна вводити тему або використовувати для підбиття підсумків, розігрувати діалоги та монологи від імені її героїв. Психологічний аспект цього завдання полягає у тому, що студент ідентифікує себе з героєм притчі, вживаючись на мить у його роль, відзначає різні емоції, розпізнає їх, називає, відзначає, наскільки приємний йому був такий досвід. Таким чином, усвідомлюються власні емоції, причини тривожності, що сприяє послабленню захистів.

Практика показує, що притча при навчанні іноземної мови є найефективнішою, коли задіюються зорові та слухові канали, тобто, її можна подати у короткому відео чи аудіо у супроводі картинок або викладач сам може її розказати, оживляючи текст голосом, інтонацією, що важливо для підсилення емоційного впливу. Після цього доцільно обговорити її та прочитати, якщо є потреба.

Притча вирізняється також універсальністю, адже не має вікових обмежень, її зміст дохідливо викладений. Водночас необхідно простежити, щоб текст був адаптований до рівня володіння іноземною мовою студентів.

Важливим завданням викладача є підбір притчі. Передовсім її зміст має відповідати меті (наприклад, знизити рівень тривожності, усвідомити свої страхи та емоції, розвинути впевненість у собі, навичку відстоювати свою думку, знаходити позитивне у деструктивній ситуації). Наприклад, притча «Deaf frog», у якій жаба досягає успіху у програшній ситуації завдяки тому, що не чує оточення, яке сумнівається у її силах, сприяє роздумам про впевненість у власних силах через проєкцію власних почуттів на образ жаби.

Притча «Lion and Sheep» про лева, який виріс в оточенні овець і перейняв їх поведінку та страхи, спонукає студентів переглянути причини власної невпевненості (у ставленні до іноземної

мови також) та нашттовхує на пошуки шляхів урегулювання цієї проблеми.

Притча «Happiness» про шматок глини, яку Бог віддав людині після її прохання зліпити щастя, мотивує прийняти відповідальність за своє життя та налаштовує на позитивний лад, додаючи студентам оптимізму.

Висновки. Використання притчі на заняттях з іноземної мови забезпечує не лише досягнення навчальних цілей, впливає на засвоєння матеріалу, а й є ефективним інструментом для реалізації принципу кордомедійності, розвитку емоційного інтелекту студентів з огляду на її смислове наповнення. Терапевтичний ефект від роботи з притчею полягає у наданні студентам можливості усвідомлювати та виражати свої емоції, трансформувати негативне мислення у позитивне, а також поліпшувати власний емоційний стан, послуговуючись мовою, яку вони вивчають. Застосування цієї техніки є дієвим для розвитку когнітивної та емоційної сфер особистості, сприяє розв'язанню актуальної проблеми розвитку емоційного інтелекту, що потребує багатоаспектної роботи у освітній сфері. Інтегрування емоцій у процес вивчення іноземної мови не лише розширює проблематику досліджень з психології, педагогіки та методики викладання, а й дає можливість вдосконалити підходи до її вивчення, а також розробити і впровадити нові, які б забезпечували психологічний розвиток та ефективно навчання студентів.

Література

- Гром'як, Р., Ковалів, Ю., & Теремко, В. (Ред.). (2007). *Літературознавчий словник-довідник*. Київ: Академія.
- Елькін, О., Масалітіна, О., & Фюрст, Я. (Ред.). (2019). *Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СБЕ-навчання*. Харків: Дім реклами.
- Отич, О. (2018). Ідеї кордоцентризму В.О. Сухомлинського в контексті національної безпеки в освітній сфері. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 172, 57–62.
- Симонов, П. (1966). *Что такое эмоция?* Москва: Наука.
- Скотна, Н., & Афанасенко, В. (2019). Соціально-психологічні витоки розвивального простору освіти. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Психологія»*, 45, 114–129. doi: 10.24919/2312-8437.45.197000.

- Смирнов, А., & Чикина, О. (2016). *Использование притч в психологической поддержке, мотивации, профориентации*. Москва.
- Dewaele, J.-M., & MacIntyre, P.D. (2014). The two faces of Janus? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 4 (2), 237–274. doi: 10.14746/slilt.2014.4.2.5.
- Goleman, D. (2009). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bloomsbury Publishing Plc.
- Horwitz, E., Horwitz, M., & Cope, J. (1986). Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal*, 70 (2), 125–132.
- Konovalchuk, V.I. (2016). Cordos-mediation in solving of modern education contradictions. *Innovative Solutions in Modern Science*, 1 (1), 58–64.
- MacIntyre, P.D. (2002). Motivation, anxiety and emotion in second language acquisition. In P. Robinson (Ed.), *Individual differences and instructed language learning* (pp. 45–68). Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.
- Méndez López, M.G. (2011). The motivational properties of emotions in Foreign Language Learning. *Colombian Applied Linguistics Journal*, 13 (2), 43–58. Retrieved from <http://www.scielo.org.co>.
- Pavlenko, A. (2005). *Emotions and multilingualism*. New York: Cambridge University Press.
- Pekrun, R., & Perry, R.P. (2014). Control-value theory of achievement emotions. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International handbook of emotions in education* (pp. 120–141). New York: Taylor & Francis.
- Ross, A.S., & Rivers, D.J. (2018). Emotional experiences beyond the classroom: Interactions with the social world. *Emotions in second language acquisition*, 8, 103–126.
- Scovel, T. (2000). *Learning new languages: A guide to second language acquisition*. Boston: Heinle & Heinle.
- Schupp, H.T., Stockburger, J., Codispoti, M., Junghöfer, M., Weike, A., & Hamm, A.O. (2007). Selective visual attention to emotion. *Journal of Neuroscience*, 27, 1082–1089. doi: 10.1523/JNEUROSCI.3223-06.2007.
- Shao, K., Pekrun, R., & Nicholson, L. (2019). *Emotions in classroom language learning: What can we learn from achievement emotion research?* Retrieved from <https://www.researchgate.net>.

References

- Hromiak, R., Kovaliv, Yu., & Teremko, V. (Eds.). (2007). *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Dictionary and Reference Book Literature Studies]*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].

- Elkin, O., Masalitina, O., & Fiurst, Ya.** (Eds.). (2019). *Vybrani materialy mizhnarodnoi prohramy z formuvannia miakykh navychok SEE-navchannia [Selected materials of the international programme of soft skills development SEE-Studying]*. Kharkiv: Dim reklamy [in Ukrainian].
- Otych, O.** (2018). Idei kordotsentryzmu V.O. Sukhomlynskoho v konteksti natsionalnoi bezpeky v osvittii sferi [Ideas of cordocentrism by V.O. Sukhomlinsky in the context of national security in education]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Pedahohichni nauky» – Scientific Notes. Pedagogical Sciences Series, 172*, 57–62 [in Ukrainian].
- Simonov, P.** (1966). *Chto takoe emotsiya? [What is Emotion?]*. Moskva: Nauka [in Russian].
- Skotna, N., & Afanasenko, V.** (2019). Sotsialno-psykholohichni vytoky rozvyvalnoho prostoru osvity [Socio-psychological origins of the developmental educational environment]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriiia «Psykholojiia» – Problems of Humanities. "Psychology" Series, 45*, 114–129. doi: 10.24919/2312-8437.45.197000 [in Ukrainian].
- Smirnov, A., & Chikina, O.** (2016). *Ispolzovanie pritch v psikhologicheskoy podderzhke, motivatsii, proforientatsii [The use of parables in psychological support, motivation, career guidance]*. Moskva [in Russian].
- Dewaele, J.-M., & MacIntyre, P.D.** (2014). The two faces of Janus? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Learning and Teaching, 4* (2), 237–274. doi: 10.14746/ssl.t.2014.4.2.5.
- Goleman, D.** (2009). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bloomsbury Publishing Plc.
- Horwitz, E., Horwitz, M., & Cope, J.** (1986). Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal, 70* (2), 125–132.
- Konovalchuk, V.I.** (2016). Cordos-mediation in solving of modern education contradictions. *Innovative Solutions in Modern Science, 1* (1), 58–64.
- MacIntyre, P.D.** (2002). Motivation, anxiety and emotion in second language acquisition. In P. Robinson (Ed.), *Individual differences and instructed language learning* (pp. 45–68). Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.
- Méndez López, M.G.** (2011). The motivational properties of emotions in Foreign Language Learning. *Colombian Applied Linguistics Journal, 13* (2), 43–58. Retrieved from <http://www.scielo.org.co>.
- Pavlenko, A.** (2005). *Emotions and multilingualism*. New York: Cambridge University Press.
- Pekrun, R., & Perry, R.P.** (2014). Control-value theory of achievement emotions. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International handbook of emotions in education* (pp. 120–141). New York: Taylor & Francis.

- Ross, A.S., & Rivers, D.J.** (2018). Emotional experiences beyond the classroom: Interactions with the social world. *Emotions in second language acquisition*, 8, 103–126.
- Scovel, T.** (2000). *Learning new languages: A guide to second language acquisition*. Boston: Heinle & Heinle.
- Schupp, H.T., Stockburger, J., Codispoti, M., Junghöfer, M., Weike, A., & Hamm, A.O.** (2007). Selective visual attention to emotion. *Journal of Neuroscience*, 27, 1082–1089. doi: 10.1523/JNEUROSCI.3223-06.2007.
- Shao, K., Pekrun, R., & Nicholson, L.** (2019). *Emotions in classroom language learning: What can we learn from achievement emotion research?* Retrieved from <https://www.researchgate.net>.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2020 р.